

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дсн Анна Иванова Мантарова
Институт по философия и социология - БАН
за дисертационния труд на Пирин Русланов Соколов
на тема

СТАТУТ НА АГЕНЦИЯ ПО ВПИСВАНИЯТА КАТО АДМИНИСТРАТИВЕН ОРГАН И ПРАВОМОЩИЯТА НА СЛУЖИТЕЛИТЕ (ПРАВНО –СОЦИОЛОГИЧЕСКО ИЗСЛЕДВАНЕ)

за присъждане
на образователна и научна степен „доктор”
Научна област: 3. Социални, стопански и правни науки
Шифър: 3.6 Право
Правна социология.Правна информатика

За член на Научното жури за защита на дисертационен труд на Пирин Соколов съм определена със Заповед № РД-09-47 от 3 юли 2024 г. на Директора на ИДП-БАН.

Обща характеристика на дисертационния труд

Представеният от докторант Пирин Соколов дисертационен труд е на тема **„Статут на Агенция по вписванията като административен орган и правомощията на служителите (правно–социологическо изследване)“**. Той е в обем 238 страници и е структуриран в увод, списък на използваните съкращения, три глави, заключение, библиография и приложение (анкетна карта). Съдържанието на всяка глава е разделено на отделни параграфи. Библиографията включва 45 източника на кирилица, 31 – на латиница и 6 интернет-източника. Приложението е Анкетна карта, с която е проведено емпиричното изследване.

Следва да се подчертае, че разработването на темата е много навременно и важно. Актуалността се обуславя от настъпилите последните няколко десетилетия социално-икономически и културни промени и във връзка с това – в правните институти. В нова светлина те се явяват и под въздействието на повсеместното навлизане на новите информационно-комуникационни технологии. Динамиката и

обвързаността в широк мащаб на социалните субекти, сейности и процеси налага и нов подход при изследванията, който да ги поставя в широк социо-културен контекст – нещо, което докторантът успешно е осъществил. Той съвсем основателно подчертава значимостта на Агенцията по вписванията, определяна ѝ от ролята на информационна банка, значимост, която още повече нараства от свързването на масивите от данни, в регистрите администрирани от Агенцията по вписванията, с единните информационни регистри в рамките на Европейския съюз от една страна, и тяхната правилна експлоатацията, от друга. Така АВ се превръща в „елемент от системата на сигурност не само от национално и регионално, но и от европейско и геополитическо значение“. Това повишава отговорностите и очакванията към Агенцията и прави необходим многостранен, широкообхватен и задълбочен анализ.

В същото време, както отбелязва Соколов, „липсват цялостни и пълни изследвания, които да представят не само чисто юридическата, но и социалната функция на вписването“ (с. 19). Ето защо представеният дисертационен труд запълва и известна непълнота в познанието, при това по тема, пряко резонираща в социалната практика.

В **Увода** на дисертационния труд, след обосноваване на необходимостта от изследване по темата, много стройно са дефинирани предмета, целта, задачите, използваните методи.

Целта е да разгледа по-задълбочено проблемът за съвременните форми и механизми на вписването като специфична дейност и преди всичко на статута и правомощията на Агенцията по вписванията, както и факторите, които определят социалната ефективност на този нов административен орган.

Така формулираната цел е декомпозирана в поредица задачи:

1. Да се направи обстоен анализ на правния статут и структурата на Агенцията по вписванията;

2. Да се разкрийт спецификата и характерните особености на Агенцията по вписванията като административен орган

3. Да се направи подробен анализ на Регистрите, водени от Агенцията по вписванията;

4. Да се анализира в социално-юридически аспект воденето на Имотния регистър на Търговския регистър, регистъра на ЮЛН, Регистър Булстаг, Регистъра на имуществените отношения на съпрузите (РИОС);

5. Да се разкрийт спецификата и характерните особености на Централен регистър на особените залози (ЦРОЗ);

6. Да се анализират в критичен план правомощията на съдията по вписванията, на длъжностните лица по регистрацията и на правомощията на служителите от подпомагащата администрация;

7. Да се разгледат тенденциите за развитие на Агенцията по вписванията като административен орган, което е и своеобразна новост в цялостното изследване.

В изследването се съчетава използването на два метода - нормативисткият позитивноправен метод и специфичните методи на правно-социологическия анализ – факт, който увеличава аналитичните и евристични възможности.

В *Глава първа* авторът подробно представя и анализира правния статус и социалното предназначение на Агенцията по вписванията, като поставя акцент върху механизмите, чрез които правната регламентация изгражда един цялостен модел на Агенцията по вписванията. Той разглежда дейността по вписванията в условията на използване на съвременните информационни технологии. В анализа си той откроява два фактора, които са от съществено значение за спецификата на правния статус и най-вече – за социалното предназначение на Агенцията по вписванията. Първият е с юридически характер и на практика е свързан с развитието на самото законодателство, уреждащо материята по вписване; вторият се отнася до социалните последици от вписването и оттам – до социалното предназначение на Агенцията по вписванията и именно от правно-социологическа гледна точка заслужава специално внимание. При това, както отбелязва авторът, както правният статус, така и социалното предназначение на Агенцията по вписванията не могат да бъдат откъснати от правната същност и общественото значение на самото вписване. В тази глава подробно е разгледана правната уредба на Агенцията по вписванията и по-специално – правният статут на агенцията, както и структурата ѝ. Отделено е специално място на тенденциите в административно- правната уредба на правомощията на Агенцията по вписванията, а също и на историческите предпоставки, които са дали отражение върху правната уредба. Очертани са съвременните тенденции.

Изведени и анализирани са спецификата и характерните особености на Агенцията по вписванията като административен орган, като вниманието е съсредоточено върху Имотния регистър, Търговския регистър и Регистъра на ЮЛНЦ. Направена е връзка със социалния контекст и определяните от него нови измерения на вписването и свършено нови изисквания, относими както към правния статус на този

орган, така и към неговата структура.

Специално внимание е отделено на социалното предназначение на Агенцията по вписванията. Сред широкия спектър фактори, които го определят, са открити два – първият – който е с юридическа тежест, и вторият – социалните последици от вписването.

В *Глава втора* се разглеждат правомощията на Агенцията по вписванията, като вниманието е фокусирано както върху правния статут и функциите на съдията по вписванията, така също и върху правомощията на общата и на специализираната администрация.

Дава се пълна картина на правомощията на Агенцията по вписванията като много специфичен административен орган и детайлно се анализират правомощията на служителите в общата администрация и на правомощията на служителите в Службите по вписванията и Службите по регистрацията (длъжностните лица по вписванията и длъжностните лица по регистрацията).

Тук е изследван и особено важен въпрос – за функционалната зависимост между правната уредба на Агенцията по вписванията и възможните девиационни рискове, произтичащи от дефекти и дефицити както в законодателен план, така и в контекста на механизма на действията по вписването.

Глава трета представя проведеното собствено авторско емпирично правно-социологическо изследване на правното съзнание на служителите в Агенцията по вписванията. В работата е аносирано, че изследването е проведено и сред граждани-потребители на услугите на АВ, но в р авторът посочва, че тук ще бъдат представени и анализирани само резултатите от проучването сред служители. Вярвам, че по-късно той ще представи и информацията, събрана от другата целева група и ще направи сравнителен анализ, което би било доста интересно.

От гледна точка на академичните стандарти за социологическо изследване, в дисертационния труд са разработени основните компоненти на изследователската постановка, като особено добро впечатление прави формулирането на интересни хипотези. Много добре е разработен теоретичният модел на правното съзнание, което е предмет на емпиричното изследване. Открити и разгледани са неговите компоненти – когнитивен, психологически и поведенски. Конкретизирано те са: когнитивен - правна информираност относно действащото законодателство в сферата на вписването; психологически - отношение към правната уредба в областта на вписването; поведенски – готовност за поведение в прилагането на процедурите, съдържащи се в

съответните нормативни актове, уреждащи вписването и ролята на Агенцията по вписванията в тази насока. Тези компоненти са операционализирани до емпирични индикатори, на базата на които са формулирани няколко блока конкретни въпроси.

При конструирането на модела и въпросника един от фокусите е девиационният риск, който носи потенциал правно значимата дейност на Агенцията по вписванията в някои случаи да се отклонява както от съществуващата правна регламентация, така и от нормите на етичните кодекси в тази насока. Като прави обзор на правомощията и функциите на длъжностните лица, авторът откроява тези от тях, които съдържат девиационен риск и те са обект на повишено внимание при конструиране на въпросника.

Събраната в хода на теренното изследване информация е позволила на автора да очертае една доста пълна картина на правното съзнание на служителите в АВ и въз основа на нея да направи важни и от гледна точка на социалната практика изводи. Особено важно в приложен план е установеното ниво на правна информираност, тъй като без достатъчно познаване на правната уредба едва ли може да се разчита на бързо и ефективно производство по вписване.

В *Заклучението*, благодарение на детайлното познаване не само на регламентацията, но и на дейността на АВ и средата, в която се осъществява тя, са изведени много важни и полезни изводи, отнасящи се и до правната регламентация, и до организацията, и до субектите, и до условията на осъществяване на дейността.

Оригиналин, ценни и важни са постановките относно девиационния риск, придружаващ дейностите по вписванията, както и ефективността (съответно неефективността) на дейността на Агенцията при постоянните политически промени, влияещи върху стабилността на този важен институт на правото. Акцентирано е на особено важност на получените в хода на емпиричното изследване резултати, които са индикатор както на степента на правната информираност на изследваните лица, така също и на техните оценки и ориентации към действащото законодателство в областта на вписването.

Авторефератът отговаря на нормативните изисквания по отношение на формат, структура и съдържание. Той представя резюмирано съдържанието на дисертационния труд. Формулираните приноси действително се съдържат в работата.

Съдържателен анализ на научните постижения

В автореферата докторантът коректно е посочил научните си постижения.

При изброяване на приносите бих акцентирала специално на приложения подход в изследването. Самият избор и формулировка на темата предполагат излизане извън рамките на чисто правния анализ. С разработването на темата авторът запълва съществуващ дефицит от интерпретация в по-широк социален контекст - и като детерминираност, и като следствия. Изключително ценно е надхвърлянето на позитивно-правния анализ и преминаването към правно-социологически. Особено в съвременните условия на силно и многопосочно обвързани социални субекти, процеси и дейности, това е адекватният подход за цялостно изучаване.

В работата са очертани основните насоки на социално-правното значение на вписването, което е принос за преодоляване подценяването на вписването и социалното му предназначение.

С висока информационна стойност е обзорът, систематизацията и анализът на практиките в дейността по вписванията в редица други страни.

Принос е разширеният социално-правен анализ на Регистрите, водени от Агенция по вписванията - Търговски регистър и регистъра на ЮЛН; Регистър Булстат, Регистъра на имуществените отношения на съпрузите (РИОС), както и на Централния регистър на особените залози (ЦРОЗ).

Определено виждам като принос твърдението за АВ като елемент на националната сигурност. В този смисъл бих препоръчала тази теза да бъде представена по-разгърнато и да бъде подробно обоснована.

Съществен принос е реализираното авторово емпирично изследване. То, освен като модел за провеждане на последващи сравнителни изследвания, които да покажат динамиката, има висока стойност и като информация, която да залегне в основата на вземането и реализацията на управленски решения, които да повишат нивото на работа на АВ.

Много съществен приложен принос са подробните изводи и предложения, отнасящи се до АВ и връзките ѝ в средата, които са формулирани ясно и обосновано в заключението.

Отражение на **научните публикации** на кандидата в нашата и чуждестранната литература

В Автореферата П. Соколов е посочил пет излезли и две под печат публикации по темата на дисертационния труд. Прави впечатление, че те са в колективни издания от научни форуми, наред с публикации от утвърдени авторитетни изследователи, което само по себе си е атестат за качеството им. Не е дадена информация за цитирания. Но фактът, че част от публикации са доработки на доклади, изнесени на научни форуми, говори, че изследванията имат видимост в научните среди.

Критични бележки и препоръки

Ще се спра по-подробно на емпиричното изследване, доколкото то е оригинално авторово с висока познавателна и приложна стойност и си заслужава да бъде публикувано и разпространено по-широко.. Надявам се, че на него ще бъде посветена цялостна и подробна публикация и с оглед на това бих искала да направя някои препоръки за усъвършенстване на структурата и за засилване на аналитичната част.

При представяне на методиката на извадката, препоръчвам за пълна изчерпателност, да се посочи и как е направен подборът на конкретните единици за изследване.

Нужно е на някои места да се прецизира терминологично и да се редактира.

Да се прецени дали визуализация в друг формат няма да е по-подходяща за възприемане и осмисляне на информацията. Също препоръчвам за неспециалисти, каквито съм сигурна, че ще има сред читателите, да се посочи кои от отговорите са правилни и да се даде експлицитно разпределението между правилни и неправилни отговори.

В тази линия на разсъждения бих препоръчала на автора на един следващ етап на работа по резултатите от изследването да направи и двумерни разпределения, които биха обогатили много изложението.

Всички изброени препоръки, в никакъв случай не омаловажават достойнствата на дисертационния труд, а това са по-скоро съвети с оглед публикуването като цялостна и самостоятелна монография.

Заклучение

Представената информация показва, че изискванията на ЗРАСРБ, на БАН и на ИДП не само са напълно изпълнени, но и са надхвърлени.

Като имам предвид качеството на дисертационния труд, високата стойност на приносите и пълното съответствие на постиженията на докторанта на изискванията на

ЗРАСРБ, на Правилника на МС и на БАН, категорично съм за присъждане на Пирин Соколов на образователна и научна степен „Доктор“ в професионално направление Научна област: 3. Социални, стопански и правни науки. Шифър: 3.6 Право, Правна социология.Правна информатика.

31.07.2024г.

проф. д-р Анна Мантарова